

Oponentský posudek disertační práce

Mgr. Miroslav Beneš

Druhý život Williama Cecila – Mezi pamětí a historiografií

FF UHK 2021, s. 154 s.

Mgr. M. Beneš předložil disertační práci, jež je předmětem svého badatelského zájmu zařaditelná jak do dějin dějepisectví, tak do široké oblasti nazývané zpravidla kulturou paměti. Dostatečně přesně to ostatně vymezuje i druhá část jejího názvu. Oba pojmy, které obsahuje patří dnes k základní terminologické výbavě historického myšlení a existuje mezi nimi nemalé konceptuální napětí. Chápeme-li historiografii jako výraz (či realizaci) průběžného badatelského postupu, v němž se obraz daného tématu postupně proměňuje (není tu zapotřebí se nad motivací a charakterem takovýchto proměn hlouběji zamýšlet), pak (kolektivní sociální atp., také zde lze od podrobnějších specifík odhlédnout) paměť v původním pojetí Maurice Halbwachse (a také P. Nory) je jakýmsi „sedimentem“ dějinného toku, (relativní) trvalostí v toku myšlení. Halbwachs byl sociolog a není tudíž překvapivé, že o paměti uvažoval v sociálních rámcích; P. Nora jde v jeho šlépějích, avšak přesto věnuje větší pozornost individuálním rovinám paměti (P. Merimée, E. Lavissee). A právě na takovouto individualistickou paměť a na její možné pojetí se M. Beneš obrací. Tím vzniká další napětí mezi oběma pojmy – a tedy přístupy k interpretaci osobnosti v dějinách. Do třetice ponechme mimo bližší pozornost i samotnou osobnost Williama Cecila, prvního barona z Burghley, neboť jeho život a činnost tvoří „jenom“ pozadí jeho „druhého života“, toho historiografického i paměťového.

Konstatujme proto, že každá osobnost, o to více osobnost skutečně historická, tj. taková, která překračuje horizont osobního, soukromého, života a vstupuje do tak či onak vymezeného veřejného prostoru, žije vícero životů. Ten vlastní, autentický, život, daný životními daty, začleněním osobnosti do dění, do něhož je jimi postaven, jeho rozhodnutími a činy, které učinil a vykonal, je – i když to zní paradoxně – životem do značné míry skrytým. Překrývají ho totiž interpretační vzorce, jejichž původci jsou lidé, kteří onoho člověka znají, i ti, kteří o něm jenom slyšeli, ale překrývá ho i sama sebeinterpretace dané osoby, neboť i vlastní život podléhá takovýmto interpretačním mechanismům.

Tato slova znějí, přiznejme, poněkud banálně. Ale to jednom proto, že na právě díky nim vědomě reflektujeme skutečnosti, jež jsou uloženy v našem podvědomí a podle nichž se také „obrazy“ osobnosti – či dění – vytvářejí. Základní principy tohoto procesu autor disertace sleduje na základních biografických pracích o W. Cecilovi, jak je vytvářela britská (anglická) historiografie. Jeho rozbory této literatury jsou bystré, vzájemně se propojující a dohromady vytvářejí celistvý Cecillův historiografický obraz.

Podruhé jsem tu – záměrně – použil poněkud vágního, i když běžně užívaného termínu „obraz“ (dění či osobnosti). Úskalím takového pojmově volnějšího přístupu je M. Beneš snaží vyhnout koncepcí historiografické paměti (viz str. 70nn. a 135nn.) Ji představuje jako metodologický nástroj pro zkoumání „druhých životů“, který kombinuje tradiční historiografický výzkum a metodikou paměťových studií. Vychází z tradičního heuristického thesauru historického výzkumu (prameny – literatura), avšak zahrnutím kategorie historiografického času, tj. horizontů historiografického zájmu o dané téma se ji snaží překonat. Historiografická paměť je tak „metapaměť“, určenou badatelsky racionalizovanou interpretací minulosti. Otevírá se tak otázka působnosti takto vytvářené metapaměti (ve smyslu kulturní paměti) jak v její časově určené sociokulturní působnosti (tj. konkrétní dějinné situaci), tak v toku času ji překračující. Koncept historiografické paměti je třeba vnímat jako – dosti odvážnou – hypotézu, kterou bude třeba dále na konkrétním empirickém materiálu ověřovat. Nicméně je třeba ji vnímat jako inspirativní snahu o překonání jedné z dichotomií dnešního (krizového?) stavu historického myšlení.

Po formální a technické stránce nevykazuje předložená práce závažné nedostatky či opomenutí. Její odkazový aparát je jednotný, dodržuje standartní citační pravidla. Najdeme v ní sice drobné heuristické a jazykové prohřešky, avšak v celku práce je lze hodnotit jako nepříliš závažné. Tak např. Halbwachsova kniha Kolektivní paměť (česky 2009) není totožná s jinou jeho knihou Les cadres sociaux de la mémoire, jak vyplývá z formulace na str. 163 (k tomu viz Maslowski – Šubrt a kol., Kolektivní paměť. K teoretickým otázkám. Praha 2014, str. 21-24.), stěží lze W. Cecila označit za „architekta“ – byl prostě stavebník či dnešním termínem developer, což není v rozporu s tím, že svůj architektonický či umělecký vkus při realizaci stavebních projektů neuplatňoval (viz str. 123). Obrazová příloha mohla být obsažnější než pouze jeho dva portréty; vzhledem k pozornosti věnované Cecillovi jako stavebníkovi by recenzent práce a tím více běžný čtenář uvítal fotografii jeho zámku Burghley či Theobalds.

V celkovém závěrečném hodnocení lze konstatovat, že předložená disertační práce **Druhý život Williama Cecila - Mezi paměti a historiografií** prokazuje schopnost Mgr. Miroslava Beneše k tvůrčí badatelské práci, a je výzvou k dalšímu promýšlení některých základních konceptuálních problémů dnešního historického myšlení **Disertační práci lze tak přijmout bez rozpaků k obhajobě a doporučit, aby byl M. Benešovi na jejím základě udělen titul PhD.**

prof. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc.

Praha 20. 11. 2021